

HEERSERS EN HEILIGEN

*Religieus erfgoed
rondom*
Alden Biesen

3 FIETSRUTES • 1 AUTOROUTE

Met dank aan:

- Erfgoedcel Haspengouw
- Regionaal Landschap Haspengouw
- Zolad+
- Toerisme Limburg vzw
- Alle betrokken kerkbesturen
- Heemkundige Kring Landrada
- Heemkundekring Rosmeer vzw
- Heemkundige Kring Genoelselderen
- Historische Kring Membruggen
- Hoeseltse Geschiedkundige Studiegroep vzw
- Historische, Culturele en Toeristische werking Alden Biesen
- Toerisme Bilzen
- Stadsarchief Tongeren

Colofon

Deze brochure is een uitgave van Open Kerken vzw
Verantwoordelijke uitgever: Open Kerken vzw
Correspondentieadres: Kalverstraat 24, 3320 Hoegaarden
Alle rechten voorbehouden.
Opmaak: Quart de Pouce
Cartografie: E. Feusels; Impuls Reclame bvba
Redactie: Marijke Van Looy
Foto's: Marijke Van Looy, Brigitte Gillaux, Toerisme Limburg, Toerisme Bilzen, Shutterstock

"Ontdek het fietsparadijs Limburg met de nieuwe themafietskaarten of kies voor de fietsbox goed voor 28 toproutes met unieke bezoektips. Surf naar www.toerismelimburg.be/fietsen"

*Een kerk is een richtpunt in het landschap,
een gemeenschappelijk herkenningsteken
voor bewoners en bezoekers, een ruimte open
voor iedereen die ons erfgoed wil ontdekken.*

Als muren konden spreken...

Heel wat kerken en kapelletjes zijn vele eeuwen oud. Doorheen de geschiedenis kwamen dorpingen er de mooiste dagen van hun leven vieren (de geboorte van een nieuwe spruit, hun trouwdag), maar ze kwamen er ook afscheid nemen van hun (groot)ouders, vrienden, burens.... Ze kwamen er genezing afsmecken voor hun dierbaren of baden er voor een goede oogst. Ze zochten er bescherming in troebele tijden. En men biechtte er ook zijn grootste geheimen en misstappen op aan mijnheer pastoor. Beeld je maar eens in dat deze muren konden praten...

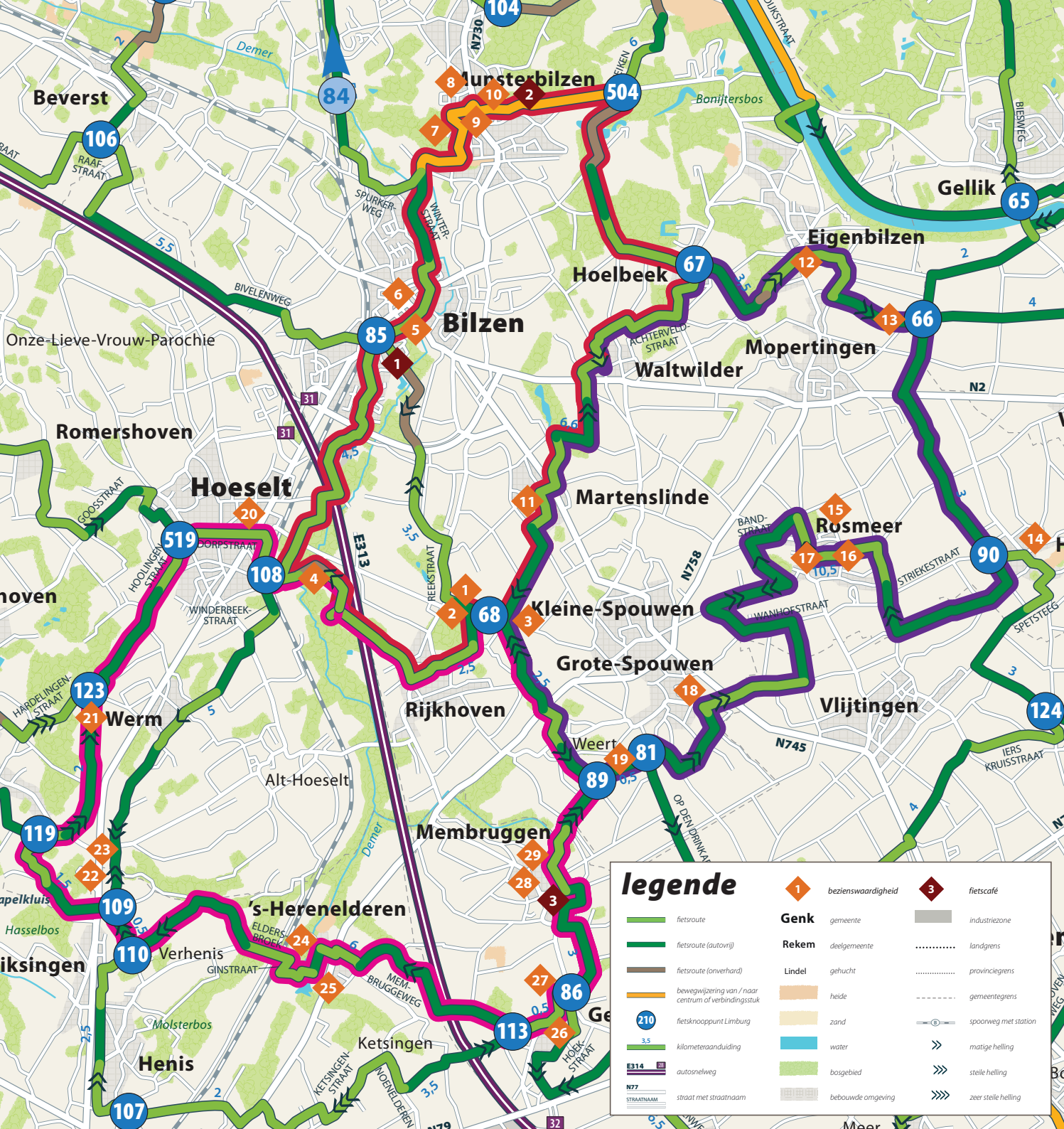
Op ontdekking

Deze routes nemen je mee naar de tijd van volksdevotie, bedevaarten en kluizenaars. Je maakt kennis met de eerste christenen en met de nobele heren die deze prachtige gebouwen vorm gaven. Je leert meer over de landcommandeurs en kloosteroversten die hun invloed tot ver buiten de muren van hun domein lieten gelden.

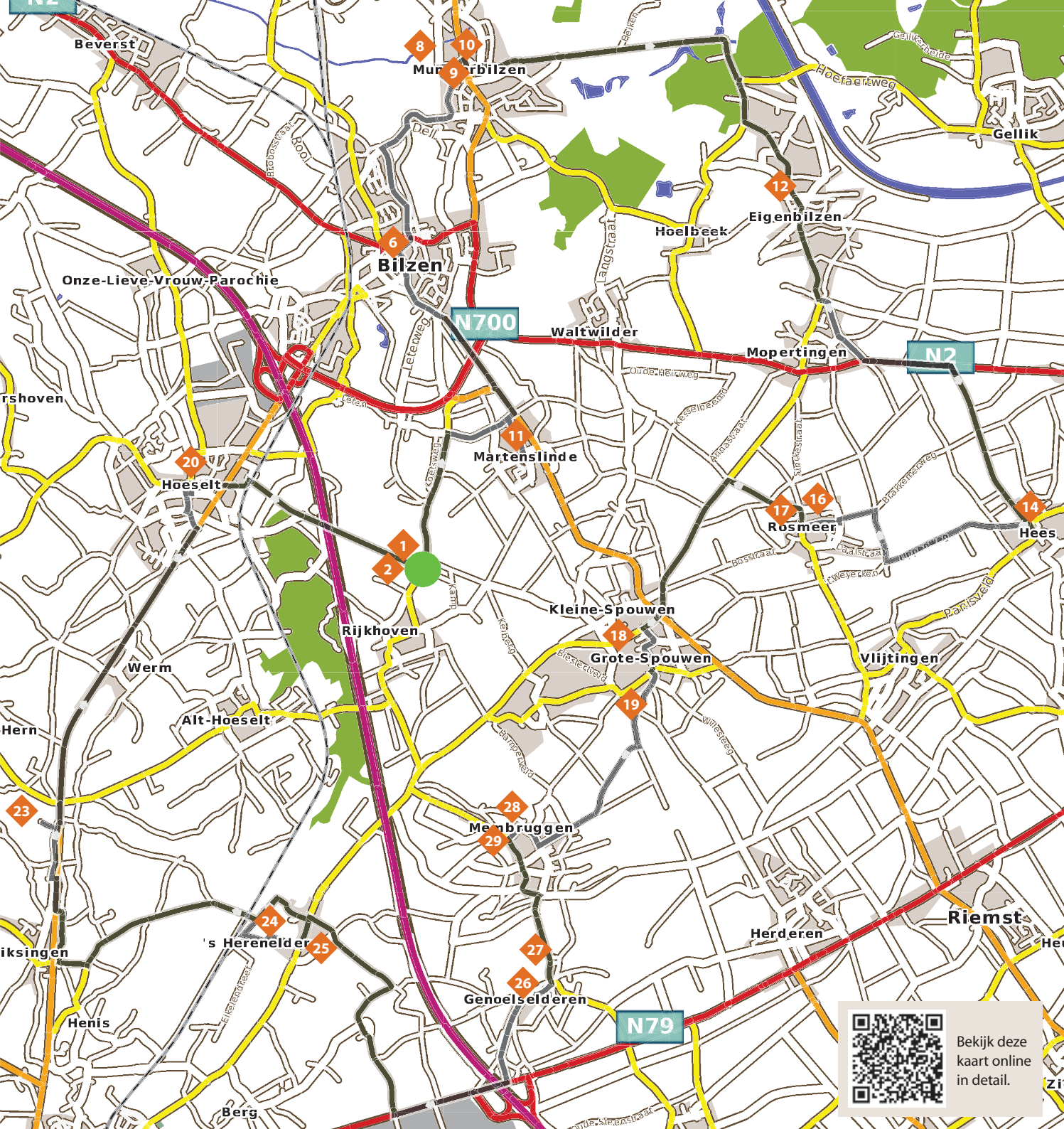
Een kijkje binnen de muren

Deze routes worden je aangeboden door 'Stichting Open Kerken'. Dit betekent dat elke route minstens één kerk bevat die vrij te bezoeken is. Deze 'open kerken' zouden natuurlijk niet bestaan zonder de toewijding en het enthousiasme van talrijke vrijwilligers. Vergeet hen zeker niet te bedanken via de gastenboeken die in elke open kerk aanwezig zijn.

legende

	fietsroute		bezienswaardigheid		fietscafé
	fietsroute (autovrij)		Genk gemeente		industrialzone
	fietsroute (onverhard)		Rekem deelgemeente		landgrens
	bewegwijzering van / naar centrum of verbindingsstuk		Lindel gehucht		provinciegrens
	fietsknooppunt Limburg				gemeentegrens
	kilometeraanduiding				spoorweg met station
	autosnelweg				matige helling
	straat met straatnaam				steile helling
					zeer steile helling

Bekijk deze kaart online in detail.

Religieus erfgoed rondom Alden Biesen

1. Landcommanderij Alden Biesen
2. Kerk Landcommanderij Alden Biesen
3. Apostelhuis
4. Jeugdkapel
5. Prieeltje
6. Sint-Mauritiuskerk
7. Sint-Landrakapel
8. Abdij van Munsterbilzen
9. Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaartkerk
10. Middeleeuwse boomstamgraven
11. Sint-Martinuskerk
12. Sint-Ursulakerk
13. Kapel OLV van Altijddurende Bijstand
14. Oude Sint-Quintinuskerk
15. Merovingisch grafveld
16. Bertiliabron
17. Sint-Pieterskerk
18. Sint-Lambertuskerk
19. Sint-Rochuskerk
20. Sint-Stefanuskerk
21. Kruislinde
22. Sint-Annakerk
23. Kluis van Vrijhern
24. Sint-Stefanuskerk
25. Kasteel van 's-Herenelderen
26. Sint-Martinuskerk
27. Kasteel van Genoelselderen
28. Sint-Hubertuskerk

ROUTE 1

Deze route leidt je langs de machtige landcommanderij van Alden Biesen en de abdij van Munsterbilzen. Ontdek welke sporen hun invloedrijke gezaghebbers achterlieten in de omgeving.

Afstand: 22,3 km

Knooppunten: 68 • 108 • 85 • 504 • 67 • 68

Rijkhoven • Hoeselt • Bilzen • Munsterbilzen • Hoelbeek • Waltwilder • Martenslinde

ROUTE 2

Je keert honderden jaren terug in de tijd en maakt kennis met de wonderbaarlijke verhalen van enkele populaire heiligen zoals Bertilia, die kinderen beschermde tegen allerlei ziektes en Sint-Rochus, eeuwenlang aanroepen tegen de pest.

Afstand 27 km

Knooppunten: 68 • 67 • 66 • 90 • 81 • 89 • 68

Rijkhoven • Martenslinde • Waltwilder • Hoelbeek • Eigenbilzen • Hees • Rosmeer • Grote-Spouwen

ROUTE 3

Dit parcours toont aan dat religieus erfgoed niet saai hoeft te zijn: pittige verhalen en legendes, een prachtig verscholen kluizenaarswoning en enkele fraaie historische kerken en kastelen.

Afstand: 23,4 km

Knooppunten: 68 • 108 • 519 • 123 • 119 • 109 • 110 • 113 • 86 • 89 • 68

Rijkhoven • Hoeselt • St-Huibrechts-Hern • 's Herenelderen • Genoelselderen • Membruggen

TIP: Je kan deze lussen ook onderling combineren en een traject naar keuze uitstippelen tussen de verschillende bezienswaardigheden.

AUTOROUTE

Minder sportief aangelegd? Of regent het pijpenstelen? We hebben de meest interessante bezienswaardigheden verbonden met een traject aangepast aan de wagen.

Afstand: 48 km

Rijkhoven • Martenslinde • Bilzen • Munsterbilzen • Eigenbilzen • Hees • Rosmeer • Grote-Spouwen • Membruggen • Genoelselderen • 's Herenelderen • St-Huibrechts-Hern • Hoeselt

1 Landcommanderij Alden Biesen

Kasteelstraat 6
3740 Rijkhoven

Toeristisch
onthaalcentrum: 9u-17u
(Winterperiode: vanaf 10u)

Alden Biesen was een landcommanderij van de **DUITSE ORDE (1)**. In 1220 ontvingen zij de gronden van Alden Biesen. Dit complex stond aan het hoofd van een lange gordel commanderijen die vanuit Bekkevoort helemaal tot in Bonn reikte. Elke commanderij stond onder het gezag van een commandeur. Deze moesten dan weer verantwoording afleggen aan hun superieur: de landcommandeur. Deze leidde het complex Alden Biesen. De huidige gebouwen werden opgetrokken van de 16de tot de 18de eeuw. Alden Biesen bleef rijk en machtig tot aan **FRANSE REVOLUTIE (5)** wanneer de goederen van de orde in beslag werden genomen en openbaar verkocht werden. De erfgenamen van de toenmalige kopers bewoonden het kasteel tot 1971. Vandaag is Alden Biesen een multifunctioneel cultuurcentrum van de Vlaamse Gemeenschap.

2 Kerk van de Landcommanderij Alden Biesen

Kasteelstraat 6
3740 Rijkhoven

Te bezoeken:
Dagelijks : 9u-17u
(Winterperiode: vanaf 10u)

Een legende ligt aan de oorsprong van de stichting van een kapel in Biesen. Volgens het verhaal woedden er aan het begin van de 13de eeuw hevige twisten in de streek. Onze-Lieve-Vrouw verscheen en vroeg om een kapel voor haar op te richten, waarop de vrede zou wederkeren. Een miraculeus beeld van de H. Maagd en wonderbaarlijke genezingen deden de kapel uitgroeien tot een bedevaartsoord. Dit bedehuis werd in 1220 aan de **DUITSE ORDE (1)** geschonken. De huidige kerk werd gebouwd in de 17de eeuw en dient nu als parochiekerk voor Rijkhoven. Ze is versierd met enkele opmerkelijke schilderijen van **GASPAR DE CRAYER (2)**. Op het doek boven het O.-L.-Vrouwaltaar staat een piëta met aan haar voeten de knielende Elisabeth en Franciscus van Assisi. Het andere schilderij toont Sint-Joris, die de standaard krijgt van de aartsengel Michaël. Op de achtergrond gaat hij het gevecht aan met de draak. Ze illustreren de dubbele opdracht van de Duitse Orde: hun zorg als hospitaalorde en hun strijd voor het geloof als ridderorde.

3 Apostelhuis

© Toerisme Biesen

Bosselaar 11
3740 Rijkhoven

Het indrukwekkende poortgebouw van Alden Biesen was de vroegere hoofdingang van het domein. De poorttoren kijkt uit op Maastricht. In de aansluitende trompetterwoning logeerde de poortwachter. Het apostelhuis aan de andere kant was in 1719-1720 door landcommandeur Schönborn bedoeld als verblijfplaats voor twaalf behoeftigen uit de omgeving. Die functie heeft het evenwel nooit vervuld.

4 Jeugdkapel

3730 Hoeselt

In 1938 bouwden de jeugdbewegingen van Hoeselt deze kapel onder leiding van de onderpastoor Vliegen. In de achtermuur is een groot veldkruis ingemetseld. Dit kruis is de enige overblijver van een reeks veldkruisen die langs de oude weg tussen Hoeselt en Alden Biesen stond. Langs deze weg speelde zich, héél lang geleden, zo vertelde de volksmond, een bloedig treffen af tussen de knechten van Alden Biesen en de Hoeselaren. Daar waar de dienaren van de **DUITSE ORDE (1)** het leven lieten werden stenen veldkruisen opgericht. Of dit volksverhaal enige kern van waarheid bevat is niet met zekerheid geweten.

5

Prieeltje

In de Demerlaan passeer je aan de rechterkant een kapelletje dat omgevormd werd tot prieel.

Het prieeltje bevond zich oorspronkelijk in de tuin van de pastorie. Het terrein behoorde toe aan de **DUITSE ORDE (1)** en de kapel werd dan ook in de 18de eeuw gebouwd door de landcommandeur van Alden Biesen.

Demerlaan
3740 Bilzen

6

Sint-Mauritiuskerk

De **NEOGOTISCHE (3)** Sint-Mauritiuskerk heeft een kleurrijk beschilderd interieur. Het vijfhoekige koor stamt nog uit de gotische periode.

De grafsteen van de familie van Bocholtz werd ontdekt onder het hoogaltaar en kreeg een nieuwe plaats achteraan in de kerk. Edmond van Bocholtz, landcommandeur van de **DUITSE ORDE (1)** in Alden Biesen liet in 1659 zijn familieleden onder deze steen bijzetten met de bedoeling deze kerk tot grafkerk van zijn geslacht te maken. De landcommandeur werd zelf echter elders begraven. Hij staat afgebeeld op het schilderij van de knielende H. Dominicus. Deze laatste ontvangt de **ROZENKRANS (4)** uit de handen van O.L. Vrouw en geeft tegelijkertijd een rozenkrans aan de landcommandeur. Op de achtergrond houdt de H. Gregorius van Cappadocië de banier vast van de Duitse Orde.

Markt
3740 Bilzen

Open Kerk:
dagelijks 9u-17u

7

Sint-Landrakapel

Liefelijk kapelletje gelegen langs een oude weg die door de aanleg van de spoorweg in 1863 zijn belang verloor en thans doodloopt. De kapel is gewijd aan de Heilige Landrada, de legendarische stichteres van het klooster van Munsterbilzen.

Wijngaardstraat 21
3740 Munsterbilzen

8

Abdij van Munsterbilzen

Volgens de legende stichtte de Heilige Landrada rond 670 hier een kerk gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw. Rond deze kerk ontstond een vrouwenklooster dat omstreeks 880 verwoest werd door de Noormannen en verlaten bleef tot 950-986.

Aan het begin van de 11de eeuw bouwde men een nieuwe abdijkerk opgedragen aan Sint-Amor. De oude Onze-Lieve-Vrouwekerk werd bestemd als parochiekerk voor de omwonende boeren en het personeel van de abdij.

Na de **FRANSE REVOLUTIE (5)** werden beide kerken vernield en de gronden van de abdij aangeslagen. Enkel de gotische toren van de parochiekerk bleef bewaard en werd geïntegreerd in de nieuwe neogotische kerk.

Van de abdij van Munsterbilzen resten vandaag slechts twee gebouwen: het vroegere abdischooltje (Perronstraat 1), thans de zetel van natuurvereniging Orchis en het voormalige abdissenkwartier, thans geïntegreerd in de gebouwen van de psychiatrische instelling (Abdijstraat 2).

Abdijstraat
3740 Bilzen

9 Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaartkerk

Perronstraat
3740 Munsterbilzen

Munsterbilzen heeft dankzij haar rijke abdij-geschiedenis verschillende kerken gekend. Deze werden echter na de **FRANSE REVOLUTIE (5)** en het binnenvallen van de Franse legers volledig vernield, met uitzondering van de 16de-eeuwse toren.

De rest van de kerk werd gebouwd in 1852 en nadien verder uitgebreid. De bakstenen hebben de parochianen zelf gebakken. Aan de voorkant van de toren zie je een half verheven beeldhouwwerk van Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemelopneming.

Op het zijktaar staat het **RELIEKSCHRIJN (6)** van de heilige Landrada, stichteres van het klooster van Munsterbilzen. Het schrijn bevat de schedel en meerdere beenderen van de heilige.

Achter het hoofdaltaar bevinden zich muurschilderingen, typisch voor de kleurrijke, **NEOGOTISCHE (3)** kerken. Aan de linkerkant: "Maria met het kind" en "Jozef op sterfbed". Aan de rechterkant: "Jezus en twee personages" en "H. Juliana van Cornillon" (patroonheilige van Parijs).

10 Middeleeuwse boomstamgraven

Lerooyplein
3740 Munsterbilzen

Bezoekerscentrum
De Landschapsruiter:
dagelijks 11u-17u.

In 2006 werden bij werkzaamheden vlakbij de kerk enkele zeldzame, boomstamgraven ontdekt: holle bomen waarin overledenen werden begraven. Ze dateren uit de vroege middeleeuwen. Het ontbreken van grafgraven – een Germaans gebruik – laat veronderstellen dat het gaat om vroegchristelijke graven.

Eén van deze boomstamgraven werd geconserveerd en is nu te bezichtigen in het bezoekerscentrum De Landschapsruiter. Dit centrum bevindt zich in de dienstgebouwen (remise) van het kasteel Edelhof. Je leert er meer over de geschiedenis van Munsterbilzen. Er staan nog meer opmerkelijke vondsten tentoongesteld, waaronder een pelgrimsstaf gemaakt van de stootand van een narwalwalvis.

11 Sint-Martinuskerk

Martenslinde 37
3740 Martenslinde

© Toerisme Bilzen

Deze kerk werd gesticht door de abdij van Munsterbilzen. Het **TIENDERECHT (7)** behoorde deels de abdij en deels de landcommanderij van Alden Biesen toe.

Enkel het gotische koor (ca. 1400) van de oude kerk bleef bewaard. De rest werd gebouwd eind 19de eeuw – begin 20ste eeuw.

Oorspronkelijk was de **NEOGOTISCHE (3)** kerk binnenin kleurrijk beschilderd. Hiervan rest enkel het Verrijzenisafereel boven de scheiboog en de schilderijen op het spitsongewelf.

De parochiekerk is toegewijd aan Sint-Martinus van Tours, ook wel Sint-Maarten genoemd. Hij is één van de meest populaire heiligen in het Westen. Zijn feestdag wordt gevierd op 11 november. Op verschillende plaatsen in Vlaanderen wordt Sint-Maarten gevierd als een kinderfeest. Kinderen maken dan lampions uit uitgeholde rapen, kalebassen, knollen... en gaan van deur tot deur voor snoep.

12 Sint-Ursulakerk

Eigenbilzerplein
3740 Eigenbilzen

Deze kleurrijke, **NEOGOTISCHE (3)** kerk werd gebouwd aan het begin van de 20ste eeuw. De toren in **MERGELSTEEN (8)** is veel ouder. Het lichte interieur van de kerk werd onlangs gerestaureerd en bevat enkele pronkstukken zoals de eikenhouten preekstoel waarvan de kuip wordt gedragen door een vrouw met een kruis en een kelk in de hand. Zij symboliseert 'de hoop'.

Het houten beeld van Sint-Ursula, de patroonheilige van de kerk, dateert uit de 17de eeuw. Zij was volgens de legende de dochter van een christelijke koning. Nadat ze werd uitgehuwelijkt aan een heidense prins, sloeg ze samen met haar liefst elfduizend andere maagden op de vlucht. Onderweg vielen ze in de handen van de Hunnen en samen met haar lotgenoten werd Ursula doorboord met pijlen. Daarom wordt Ursula vaak afgebeeld met één of meerdere pijlen in haar handen, haar hals of in de borst. Ze is de patroonheilige van onder meer jonge meisjes, schoolkinderen en leraressen.

Open Kerk: 9u-18u
(Winterperiode: tot 16u)

13 Kapel OLV van Altijddurende bijstand

Steenveldstraat
3740 Bilzen

Op deze plaats staat al eeuwenlang een kapelletje. Het is gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw en vormt samen met de twee enorme kastanjabomen een herkenningspunt in het weidse landschap. Heel wat koppeltjes lieten hun initialen achter aan weerszijde van de deur.

14 Oude Sint-Quintinuskerk

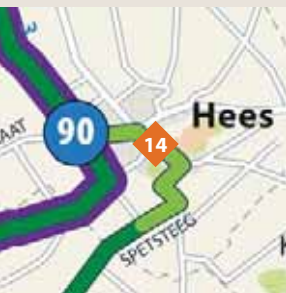

© Toedijne Blazen

Torenstraat 7
3740 Hees

De oude kerk van Hees verkeerde al sinds de jaren 70 ernstig in verval. Enkel de 14de-eeuwse toren en een deel van de zijbeuk zijn bewaard. Na een lange periode van leegstand, kreeg de kerk een nieuwe functie als fietskluis. Je kan hier als fietstoerist overnachten in één van de twee kampeerhutten. Op het gelijkvloers is een ontmoetingsruimte voor de buurt ingericht.

De nabijgelegen pastorie is samen met de pastorijs tuin en het kerkhof beschermd als dorpsgezicht.

Om de fietskluis te bereiken, rij je vanaf knooppunt 90 in de richting van knooppunt 124 tot in het centrum van Hees. Nadien keer je terug naar knooppunt 90.

15 Merovingisch grafveld

Merovingershof
3740 Rosmeer

In de jaren 50 en 60 legden archeologen, waaronder de plaatselijke schoolmeester Guillaume Victor Lux, als medewerker van de Nationale Dienst voor Opgravingen van België, hier de resten van een Romeinse villa bloot. In het puin van deze villa troffen ze een **MEROVINGISCH (9)** grafveld aan, waarvan maar liefst 120 graven onderzocht werden: 43 mannen, 44 vrouwen, 18 kinderen en 35 geplunderde graven.

De doden werden begraven met hun voeten richting het oosten. In de graven werden ook enkele grafgiftten aangetroffen (potten, munten, wapens, kralen, spelden). De mooiste vondst was 'de fibula van Rosmeer' of een mantelspeld uit 18 karaats goud versierd met een kruis.

16 Bertiliabron

Rosmeerstraat 21
3740 Rosmeer

Aan de Bertiliabron werd vroeger Rosmerta vereerd, de Keltische godin van de vruchtbaarheid en de overvloed. Deze verering kreeg vanaf de 7de eeuw een christelijk tintje en werd de bron een bekend bedevaartsoord. Sint-Bertilia werd onder meer aanroepen tegen kinderziekten. Talloze bedevaarders legden op de eerste zondag van mei zeven keer de weg af tussen de bron en de kerk. Ze gooiden lapjes stof in de bron. Bleef het lapje drijven, dan werden hun gebeden verhoord. Als het zonk, dan moest men nog eens terug op bedevaart komen.

Vlakbij de bron ligt de oude pastorie, sinds 2002 een beschermd monument. Ze werd oorspronkelijk gebouwd in 1620 en bood tijdens de Slag van Lafelt van 1747 onderdak aan Lord Cumberland, zoon van de Engelse koning, en de Franse Prins van Clermont.

17 Sint-Pieterskerk

Kerkstraat 47
3740 Rosmeer

Rosmeer is een oude parochie, maar hoe ver haar geschiedenis terug gaat, is ongekend. Het vroegste geschreven document over de parochie is een charter van Hendrik II, bisschop van Luik, uit 1148. De toren van de kerk dateert wellicht uit de 12de eeuw. Waarschijnlijk deed hij eerst dienst als verdedigingstoren.

De rest van de kerk is veel recenter. Na de Eerste Wereldoorlog werd de toenmalige kerk te klein omdat de bevolking bleef aangroeiën. Begin jaren 30 werd beslist om een grotere kerk te bouwen.

In 2004 kreeg de dwarsbeuk twee nieuwe glasramen. Het ene raam toont Sint-Pieter, de patroonheilige van de parochie. Aan de zuidzijde bevindt zich het glasraam ter ere van de heilige Bertilia. Je herkent er de elementen uit haar levensloop en van haar bedevaart in Rosmeer: het water, de doekjes op het water, de staf, het kinderhoofdje, het Bertiliaputje...

18 Sint-Lambertuskerk

© Toesime Blazen

Pastorijstraat 14
3740 Grote-Spouwen

In 1220 kreeg de abdij van Hocht (Lanaken) het patronaatsrecht (het recht de pastoor te benoemen) over de kerk. Het gebouw werd doorheen de eeuwen regelmatig hersteld door de abdissen van de abdij die soms ter herinnering het jaartal van de herstellingen lieten aanbrengen. Naast de kerkdeur zie je het jaartal 1727 en het schild van abdis Claire-Scholastika de Warnant. Tijdens de **FRANSE REVOLUTIE** (5) verloor de abdij echter haar rechten.

Achteraan in de kerk staat een merkwaardig 16de-eeuws beeld van Sint-Job: het toont een man gezeten op een mesthoop, in diepe ellende verzonken en bedekt met zweren en puisten. Decennia lang werd het beeld vereerd door mensen in nood of lijdend aan huidziekten. Ook het beeld van Christus aan het kruis (1450-1500) in de weekkapel is van grote artistieke waarde. Het kerkhof telt nog enkele 17de-eeuwse grafkruisen.

Voorbij het grote kruispunt met de Riemsterweg buig je verder af naar rechts. Volg de Grote-Spouwenstraat tot je de kerk rechts ziet verschijnen. Keer nadien terug en vervolg je weg richting knooppunt 81.

19 Sint-Rochuskapel

Kruispunt Grammestraat
en Koolweg
3740 Grote-Spouwen

Recent gerestaureerd kapelletje geflankeerd door een oude beuk gewijd aan Sint-Rochus. Het jaartal boven de deur is misleidend want de kapel dateert uit de 19de eeuw. Mogelijk verwijst het jaartal naar een eerdere kapel.

Sint-Rochus is één van de pestheiligen. Volgens de legende was hij een pelgrim die tijdens zijn reizen overal halt hield om pestlijders en andere zieken te verzorgen. Toen hij zelf ziek werd, trok hij zich terug in een bos uit vrees anderen te besmetten. Hij werd er ontdekt door een naburige edelman, doordat diens hond er telkens met een homp brood vandoor ging. Bij nader onderzoek bleek dat het dier Rochus op deze manier van voedsel voorzag.

Hij wordt aangeroepen tegen de pest, de cholera en andere epidemieën. Hij wordt afgebeeld als een pelgrim (pelgrims mantel, hoed) en haast steeds met een pestbuil op zijn bovenbeen. Meestal is hij vergezeld van een hond.

20 Sint-Stefanuskerk

Dorpsstraat
3730 Hoeselt

Deze opvallend kleurrijke kerk dateert van 1767, maar kreeg haar huidige uitzicht door de verbouwingen in 1896 en 1932. De toren is evenwel ouder: het onderste gedeelte is een overblijfsel van het kerkship uit de 10de eeuw. Sint-Stefanus, de patroonheilige van de kerk, is afgebeeld op het schilderij boven het hoofdaltaar. Op het doek (1877) is te zien hoe Stefanus, ook wel 'de eerste martelaar' genoemd, wordt gestenigd. Het hoofdaltaar (1689) stond vroeger in de Sint-Paulus-kathedraal in Luik en werd er door de Hoeselaren in 1876 met paard en kar opgehaald.

De kleurrijke glasramen (1896) in het koor vertellen aan de noordzijde de **LEGENDE VAN SINT-HUBERTUS EN HET HERT** (10). De ramen aan de zuidzijde gaan over het leven van **SINT-LAMBERTUS** (10).

Open kerk:
dagelijks 10u-17u.

21 Kruislinde

Kruispunt
Hardelingenstraat en
Panisbergstraat
3730 Hoeselt

Deze plaats is van oudsher gekend als 'de kruislinde'. Het was een traditioneel rustpunt voor de Hoeselaren die met hun koopwaren naar de markt van Tongeren trokken. Hier kwamen de grenzen van Hoeselt, Werm en Hardelingen samen. De grenspaal werd geplaatst in 1685 en draagt het wapenschild van **PRINS-BISSCHOP (12)** Maximiliaan van Beieren.

Het kapelletje dateert uit de '70. Mogelijks hing er in de vorige eeuwen reeds een kruisbeeld aan een lindeboom ter bescherming van de reizigers.

22 Sint-Annakapel

Sint-Annastraat
3730 Sint-Huibrechts-Hern

Op weg naar de Kluis passeer je een kapelletje dat gebouwd werd in 1653 en gewijd is aan Sint-Anna. Op een kaart uit 1771 wordt ze al aangeduid als 'Chapelle de Vier Linden'. Vandaag is ze nog steeds omringd door vier lindebomen.

Sint-Anna is de moeder van Maria. Ze wordt regelmatig afgebeeld samen met Jezus en Maria. Zulke afbeeldingen worden ook wel 'Sint-Anna-ten-Drieën' genoemd. De heilige Anna wordt vereerd als beschermheilige van onder meer moeders en zwangere vrouwen. Ze wordt o.a. aanroepen voor een goed huwelijk en tegen onvruchtbaarheid.

Alvorens het tunneltje onderdoor te rijden richting knooppunt 109, sla je linksaf (Sint-Annastraat).

23 Kluis van Vrijhern

Kluisstraat
3730 Sint-Huibrechts-Hern

Te bezoeken: het domein is vrij toegankelijk. Op zondag is de cafetaria geopend.

In de 17de eeuw vestigde de eerste kluisenaar, Geert van Elst, zich hier aan de rand van het dorp. Mogelijk bouwde hij ook de nabijgelegen Sint-Annakapel.

Kluisenaar Jacobus van den Broeck ontving in 1709 een lapje grond van de Heer van Werm en bouwde een nieuwe kluis. Hij begon er een schoolje voor lokale kinderen. Het was ook Jacobus die de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Lorette oprichtte, een kopie van het 'Heilig Huisje van Nazareth' in het bedevaartsoord Loreto (Italië). De laatste kluisenaar verliet de kluis van Vrijhern in 1905.

In 2009 vierde men de 300ste verjaardag van de kapel. Om dit te vieren werd een schildering aangebracht op het plafond. Je ziet hoe de engel Gabriël de blijde boodschap aan Maria verkondigt.

Voorbij de Sint-Annakapel neem je de eerste straat links. Deze doodlopende weg leidt tot bij de kluis. Keer nadien terug en rij verder in de richting van knooppunt 109.

24 Sint-Stefanuskerk

Sint-Stefanusstraat
3700 's-Herenelderen

De Sint-Stefanuskerk werd in 1261 gesticht door de heren van Elderen, de bewoners van het nabijgelegen kasteel. De huidige gotische kerk dateert uit de 15de eeuw en is volledig opgetrokken in **MERGESTEEN (8)**.

Op het hoofdaltaar staat een Antwerps retabel uit de 16de eeuw met voorstellingen uit het leven van Christus en het Oude Testament.

De kerk bezit enkele zeer oude grafstenen van de familie van Hamal met voorstellingen van Willem van Hamal (1279) in volle wapenuitrusting, Egidius van Hamal (1354) eveneens in volle wapenuitrusting, Arnold van Hamal (1456) en Willem van Hamal (1494) met zijn echtgenote Maragaretha de Merode (1486). Ook de familie van Elderen is vertegenwoordigd: Anna van Elderen (1533) en Franciscus van Elderen (1320). De gedenksteen van de familie de Renesse dateert uit 1715.

25 Kasteel van 's-Herenelderen

© Henri Severay

Sint-Stefanusstraat
3700 's-Herenelderen

Het vroegmiddeleeuws domein Heldren werd omstreeks 1200 in twee Loonse **HEERLIJKHEDEN (11)** gesplitst, nl. 's Herenelderen en Genoelselderen. De heren van 's Herenelderen, de familie van Hamal, bewoonde deze waterburcht vanaf de 13de eeuw tot in 1501. Nadien ging het kasteel over in de handen van de familie de Renesse. Verschillende leden van beide families zijn begraven in de Sint-Stefanuskerk. De kasteelhoeve strekt zich uit langsheen de Sint-Stefanusstraat en is voorzien van twee hoektorens.

26 Sint-Martinuskerk

Onze-Lieve-Vrouwstraat 13
3770 Genoelselderen

De Sint-Martinuskerk werd gebouwd in opdracht van **PRINS-BISSCHOP (12)** Jean-Louis d'Elderen (1688-1694) aan wie het mausoleum in het koor herinnert. Enkel het huidige koor dateert nog uit de 17de eeuw, wat je kan zien aan de sluitsteen in het gewelf. Deze draagt het wapenschild van de graven van Elderen (ca. 1673).

De kerk is bekend voor een prachtige diptiek (tweeluik) van gedecoreerde, ivoren plaatjes uit de achtste eeuw, vermoedelijk vervaardigd in de Paleisschool van Karel de Grote in Aken. Mogelijk dienden ze als decoratie voor een boek. In 1860 verkocht de pastoor de plaatjes - met toestemming van het bisdom - voor 60 frank aan de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis in Brussel.

27 Kasteel van Genoelselderen

Kasteelstraat 9
3770 Genoelselderen

Het vroegmiddeleeuws domein Heldren werd omstreeks 1200 in twee Loonse **HEERLIJKHEIDEN (11)** gesplitst, nl. 's Herenelderen en Genoelselderen. Godenoel I (+1305), de vermoedelijke bouwheer van het kasteel, werd samen met zijn echtgenote Marula (+1300) in de kerk van Genoelselderen begraven. Tot in 1718, elf generaties lang, zwaaide het geslacht van Elderen onafgebroken de scepter in deze heerlijkheid.

De meest bekende figuur van het geslacht van Elderen was Jan-Lodewijk die tussen 1688 en 1694 **PRINS-BISSCHOP VAN LUIK (12)** was. Zijn gedenkmunument staat in de parochiekerk.

Sinds 1990 is het kasteel in handen van de familie Van Rennes, die de wijntraditie in de regio (die teruggaat tot de Romeinse periode) nieuw leven inblies.

Even verderop, aan de rand van het Grootbos, staat de pas gerestaureerde Sint-Hubertuskapel.

28 Sint-Hubertuskerk

Zagerijstraat 10
3770 Membruggen

Neoromaanse kerk gewijd aan de patroonheilige van de jacht, de **HEILIGE HUBERTUS (10)**. De vierkanten toren is gebouwd in **MERGELSTEEN (8)**. De onderste lagen gaan terug tot 1757. In 1726 stortte de toenmalige kerk in: twee parochianen werden onder het puin begraven.

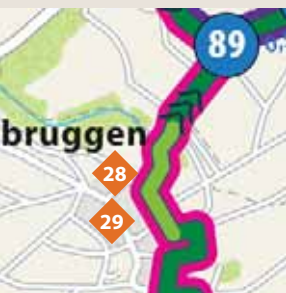
De beschermde kerk werd recentelijk prachtig gerestaureerd. ook het Ruef-orgel werd in zijn oorspronkelijke staat hersteld.

De kerk bezit enkele polychrome houten beelden uit de 15de tot de 18de eeuw, onder meer van Sint-Hubertus en Franciscus van Assisi. Op het kerkhof zijn ook twee gotische grafstenen te bewonderen die teruggaan tot de 16de eeuw.

In Membruggen rij je de kerk tegemoet (Zagerijstraat) in plaats van rechtsaf te slaan richting knooppunt 89.

Dorpsstraat 69
3770 Membruggen

Rond de jaren 1850 waren er in Membruggen op een bevolkingsaantal van ca. 500 mensen, niet minder dan zes dorpsbrouwerijen. Met 27 herbergen op 80 huizen kreeg Membruggen als bier- en vooral jeneverdorp een kwalijke reputatie.

In 1905 greep pastoor Lenaerts in en richtte samen met een viertal zware jeneverdrinkers een matigheidsbond op: 'Onthoudersbond Sint-Jan'. Medestichter Mathijs Martens stelde zijn woning ter beschikking als vergaderlokaal. Hijzelf bekeerde zich van verwoed drinker tot geheelonthouder.

In een nis in de voorgevel staat een oud Sint-Jansbeeldje. Daaronder staan de moraliserende woorden: 'Drinkende Menschen denken niet' en 'Denkende Menschen drinken niet'. De matigheidsbond "St. Jan" bestaat nog steeds. Het gebouw zelf - ook spottend "de waterbond" genoemd - doet dienst als jeugdlokaal.

Rij voorbij de kerk en sla linksaf op het kruispunt met de Dorpsstraat. Aan de rechterkant zie je het gebouw van de Sint-Jansbond. Keer nadien terug naar het knooppuntennetwerk en vervolg je traject richting knooppunt 89.

Fietsvriendelijke cafés

Langs het traject liggen verschillende fietsvriendelijke cafés. Je vindt er onder meer een EHBO-koffer, een fietsreparatieset en informatie over de dichtstbijzijnde fietshersteller. Je kan je fiets er bovendien veilig stallen in het zicht van het café. Ze hebben allen een hygiënische sanitaire ruimte met lavabo en bevinden zich op minder dan 1 km van het fietsroutenetwerk.

1 Theatercafé De Kimpel

Eikenlaan 27, 3740 Bilzen
089 30 43 80 • cafetariadekimpel@gmail.com
www.dekimpel.com
Open: dagelijks vanaf 10u30

2 Brasserie Remise - New Style

Leroyplein 2, 3740 Munsterbilzen
089 85 67 11 • www.deremisenewstyle.be
Open: dagelijks vanaf 10u
Het bezoekerscentrum 'De Landschapsruiter' bevindt zich in dezelfde gebouwen.

3 Café Dorpskroeg

Dorpsstraat 22, 3770 Riemst
012 21 34 70
Open: din.-zat.: vanaf 11u
zon.: vanaf 10u.

© Toerisme Limburg

© Michael Dehaese

© Toerisme Limburg

1. DE DUITSE ORDE

De Duitse Orde of Teutoonse Orde, was een geestelijke ridderorde die gesticht werd in 1190 in de tijd van de kruistochten. De leden waren adellijke ridders die geloften van armoede, kuisheid en gehoorzaamheid aflegden. Naast geestelijke zorg en liefdadigheid was vooral de strijd tegen de anders-gelovigen het ideaal van de orde. De priesters-broeders waren belast met de zielenzorg terwijl de ridder-broeders ten strijde trokken. Oorspronkelijk werd de Duitse Orde enkel ingezet in het Heilige Land, maar gaandeweg werd haar werkerterrein steeds groter.

2. GASPAR DE CRAYER

Gaspar De Crayer (Antwerpen 1584 - Gent 1669) was een kunstschilder uit de Antwerpse school, waartoe ook Pieter Brueghel, Antoon Van Dyck en Peter Paul Rubens behoorden. In zijn tijd was hij één van de belangrijkste kunstenaars uit de Zuidelijke Nederlanden. Hij was hofschilder van landvoogd Leopold Willem van Oostenrijk, die tegelijk grootmeester van de Duitse Orde was.

3. NEOGOTIEK

Bouwstijl uit de 19de eeuw geïnspireerd op de middeleeuwse gotiek gekenmerkt door verticale lijnen en spitsbogen. Architectuur, interieur en meubilair vormde vaak één geheel. Heel wat neogotische kerken waren binnenin kleurrijk beschilderd. Deze bonte interieurs zijn vandaag in de meeste neogotische kerken bedekt door een witte pleisterlaag.

4. ROZENKRANS

Dominicus, een arme, rondreizende missionaris, stichtte in 1215 een nieuwe kloosterorde die naar hem genoemd werd: de 'dominicanen'. Volgens een bepaling uit 1256 moeten de lekenbroeders van de dominikanen jaarlijks 30 maal honderd 'Onze Vaders' bidden voor de overleden leden van de orde. Dit voorschrift leidde ertoe dat de lekenbroeders zich van bidsnoeren bedienden om het juiste aantal gebeden te onthouden. Deze snoeren kregen eerst de naam 'paternoster', een term die later overging in 'rozenkrans'.

Bron: Biesen in Bilzen (1986). Een uitgave van het Cultureel Centrum van de Vlaamse Gemeenschap Alden Biesen

5. DE FRANSE REVOLUTIE

Aan het eind van de 18de eeuw werd de Franse Republiek geboren: de koning werd afgezet en de macht van de adel en de Kerk werd teruggedrongen. In deze periode werden de goederen van de Kerk aangeslagen en verkocht ten voordele van de staatskas. Ook in België, dat door Frankrijk ingelijfd werd, was deze regel van kracht. Het was Napoleon die zich in 1801 opnieuw verzoende met de paus. Ter compensatie van de verkochte goederen, ontstond bij ons onder meer de regeling dat priesters betaald worden door de staat.

6. RELIEKSCHRIJN

Een reliekschrijn is een kistje waarin lichaamsdelen of kledingstukken van een heilige bewaard worden of voorwerpen waarmee hij in contact is geweest. Reliekhouders bestaan in allerlei vormen. Dikwijls zijn het echte kunstwerken afgewerkt met waardevolle materialen zoals goud, ivoor en edelstenen.

7. HET TIENDERECHT

Het 'tiende' was een vorm van sociale belasting tijdens de middeleeuwen waarbij men een tiende van de oogst moest afstaan. Een derde ging naar het levensonderhoud van de priester, een derde ging naar de armenzorg en een derde ging naar de parochiekerk. Deze tienden werden na inning opgeslagen in een 'tiendeschuur' zoals deze van de landcommanderij van Alden Biesen.

8. MERGEL

De Limburgse mergel is een soort krijtgesteente. In Riemst werd dit gesteente gewonnen in ondergrondse groeves, de 'mergelgrotten'. In de wijde omgeving gebruikte men de steen voor de bouw van kerken en andere monumenten.

9. DE MEROVINGEN

De Merovingen waren een dynastie van Frankische koningen die tussen de 5de en de 6de eeuw over delen van België, Frankrijk en Duitsland regeerden. In 496 liet koning Chlodovech zich dopen en begon het Christendom aan een opmars in het Merovingische rijk.

De graven in Rosmeer dateren uit de zesde en zevende eeuw. Het meegeven van grafgiften is een heidens ritueel dat bij de pas bekeerde Merovingers nog niet helemaal verdwenen was.

10. SINT-HUBERTUS EN SINT-LAMBERTUS

De Heilige Hubertus van Luik (7de eeuw) bekeerde zich nadat hij tijdens een jachtpartij oog in oog kwam te staan met een hert dat een kruis in zijn gewei had. Een stem zei hem naar Lambertus, de bisschop van Maastricht te gaan. Hubertus ging bij hem in de leer en volgde hem uiteindelijk ook op als bisschop. Sint-Hubertus is een populaire heilige in onze streken. Hij is de patroonheilige van de jacht. In vele gemeenten vindt nog elk jaar een Hubertusviering plaats, dikwijls in open lucht, waarbij dieren gezegend worden.

Het hert met het kruis tussen zijn gewei is vandaag trouwens terug te vinden in het logo van het drankje Jägermeister.

11. HEERLIJKHEID

De heerlijkheid is een bestuursvorm die teruggaat tot de middeleeuwen. Ze vloeit voort uit het zogenaamde 'feodale' systeem van leenheren en leenmannen. Centraal staat de 'heer' die bepaalde rechten ontving van de koning. Aanvankelijk moest hij in ruil voor deze rechten militaire trouw zweren aan de koning. De 'heerlijkheid' is het gebied waarop de rechten betrekking hebben. Er bestonden heel wat rechten die een 'heer' kon ontvangen, zoals: het cijsrecht (het recht om grondbelastingen te heffen), het recht om munten te slaan, het jachtrecht, het recht om een jaar- of weekmarkt te houden... Aan deze rechten zijn natuurlijk bepaalde inkomsten verbonden.

12. PRINS-BISDOM LUIK

Aanvankelijk was Luik een gewoon bisdom: een kerkelijk, administratief gebied onder leiding van een bisschop. In 980 kreeg bisschop Notger van de toenmalige keizer ook de heerlijke rechten over zijn bisdom. Dit betekende dat hij zowel de geestelijke als de wereldlijke macht mocht uitoefenen. Deze rechten gingen over op de volgende bisschoppen. Dit bleef zo tot aan het einde van de 18de eeuw.

Open Churches Foundation

Zetel: Distelsstraat 44 (16) B-1030 Brussels
info@openchurches.be

www.openkerken.eu • www.eglisesouvertes.eu
www.offenekirchen.eu • www.openchurches.eu

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland